

Jeřáb český

Sorbus bohemica Kovanda

Stupeň ohrožení: C2

POPIS

Keř až strom do 9 m výšky, často s několika kmeny o obvodu až 50 cm. Listová čepel je (okrouhle) eliptická, vzácněji vejčitá, relativně malá (5,1)7,0-8,4(10,7) cm dlouhá a (3,4)4,9-6,1(8,3) cm široká, víceméně široce trojúhelníkovitá a špičatá v horní části, na bázi klínovitá a téměř celokrajná, výše pravidelně mělce laločnatá, se zašpičatělými zuby na okraji. Rub listu je šedě plstnatý. Bělavé květy sdružené v kompaktní květenství rozkvétají v květnu. Kališní cípy jsou za květu vzpřímené, za plodu zaschlé, vytrvávající, semeník je polospadní. Malvice je široce elipsoidní až kulovitá, (8,9)10,3(14,2) mm dlouhá a (9,1)11,4-11,5(14,8) mm široká, červenooranžová, lysá, lesklá, s málo zřetelnými, drobnými lenticelami.

Záměna hrozí s jeřábem dunajským, který je v Českém středohoří hojnější. Liší se kosočtverečnou až zaokrouhleně kosočtverečnou, na rubu šedozelenou čepelí listu, která je dvakrát pilovitá jen v horní části listu (někdy až mělce laločnatá), korálově červenými plody a volnými čnělkami. *S. albensis* má „ošklivě“ nepravidelné zoubkování listu. List jeřábu labského navíc není laločnatý (všechny ostatní české jeřáby ze skupiny *S. latifolia* mají listy alespoň mělce laločnaté). *S. portae-bohemicae* má čepel listu široce vejčitou až široce eliptickou, zuby, ve kterých končí postranní žilky, ostře zašpičatělé, plody obvejčité nebo eliptické.

EKOLOGICKÉ NÁROKY

Apomiktický triploidní hybridogenní druh kombinace *Sorbus danubialis* × *S. torminalis*, endemit Českého středohoří. Charakteristický je výskyt na vrcholech kopců, roste ale v rozpětí 180-600 m n. m. Geologickým podložím jsou povětšinou bazické horniny jako znělec, andezit a krystalický vápenec. Slunná teplomilná dřevina bez výraznější preference k orientaci svahu, častější výskyt je přesto na severně laděných expozicích. Těžiště výskytu je v lesních společenstvech teplomilných šipákových a acidofilních doubrav (*Quercion pubescenti-petraea*, *Genisto germanicae-Quercion*), zasahuje i do mezofilních dubohabřin (*Carpinion*) a suťových lesů (*Tilio-Acerion*), méně často je součástí lesních okrajů (*Trifolion medii*), skalních trávníků (*Alyso-Festucion pallentis*) a skalních výchozů (*Androsacion vandellii*). Z pohledu lesnické typologie se nachází v řadě souborů lesních typů 1.-3. lesního vegetačního stupně, nejčastěji na extrémní ekologické řadě (X, Y, Z), ale také na kyselé (K), živné (B, C, S), obohacené humusem (A, D) a javorové (J).

ROZŠÍŘENÍ

S. bohemica se nachází ve fytogeografickém okrese Lounsko-labské středohoří dosud na 31 lokalitě. Území leží přibližně mezi obcemi Brná nad Labem, Litoměřice, Lovosice, Třeбенice a Milešov. Vzdálenost mezi dvěma nejdlejšími lokalitami činí 16,5 km. Některé subpopulace čítají více než 100 jedinců, celkový počet jedinců je odhadován na 1100. Jeřáb český je tedy nejrozšířenější hybridogenní endemický druh jeřábu v ČR.

PŘÍČINY OHROŽENÍ

V ČR patří ke druhům zákonem chráněným. Populace tohoto druhu na našem území čítá okolo 1000 jedinců.

SEZNAM LITERATURY

Boublík K., Lepší M., Lepší P., 2002. *Jeřáb český (Sorbus bohemica) v Českém středohoří [Sorbus bohemica in the České středohoří Mts]*. Severočes. Přír. 33–34: 55–72.

Jankun A., Kovanda M., 1987. *Apomixis and origin of Sorbus bohemica. (Embryological studies in Sorbus 2)*. Preslia 59: 97–116.

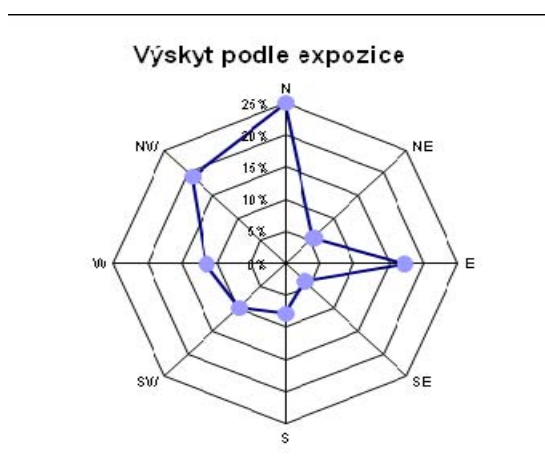
Kovanda M., 1961. *Spontaneous hybrids of Sorbus in Czechoslovakia*. Acta Univ. Carol. – Biol. 1: 41–83.

Kovanda M., 1992. *Sorbus – jeřáb*. In: Hejný, S., Slavík, B. (eds.): Květena České republiky 3. Academia, Praha: 474–484.

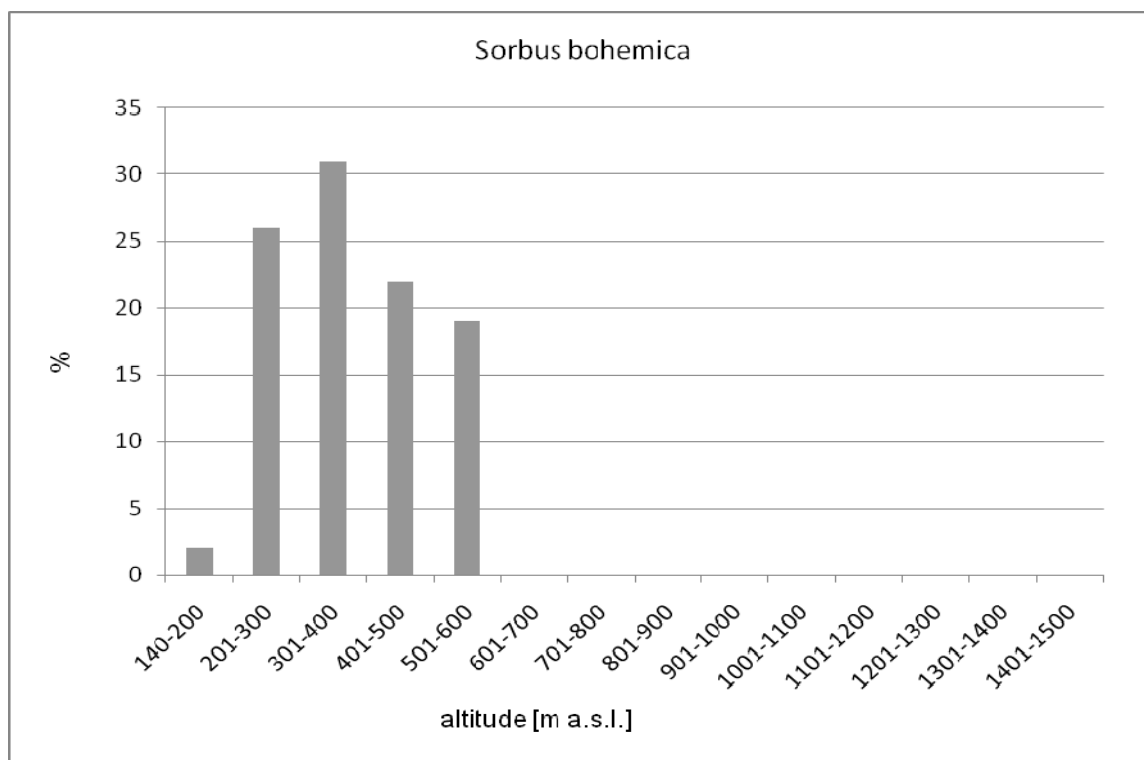
Kovanda M., 1996. *New taxa of Sorbus from Bohemia (Czech Republic)*. Verh. Zool.-Bot. Ges. Österr., 133: 319–345.

Lepší M., Vít P., Lepší P., Boublík K., Kolář F., 2009. *Sorbus portae-bohemicae and Sorbus albensis, two new endemic apomictic species recognized based on a revision of Sorbus bohemica*. Preslia 81: 63–89.

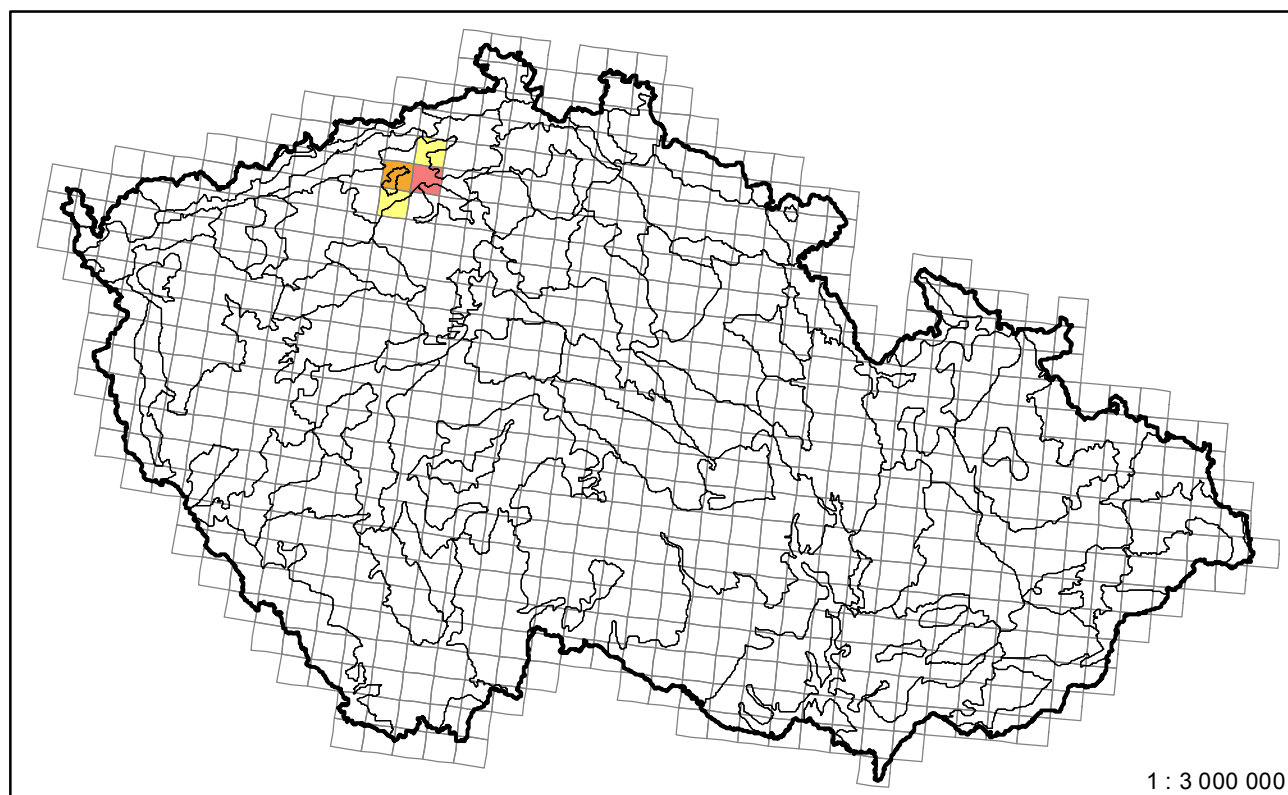
Vít P., Suda J., 2006. *Endemické jeřáby – perly mezi českými dřevinami*. Živa, XX (6): 251–255.

Výskyt podle nadmořské výšky

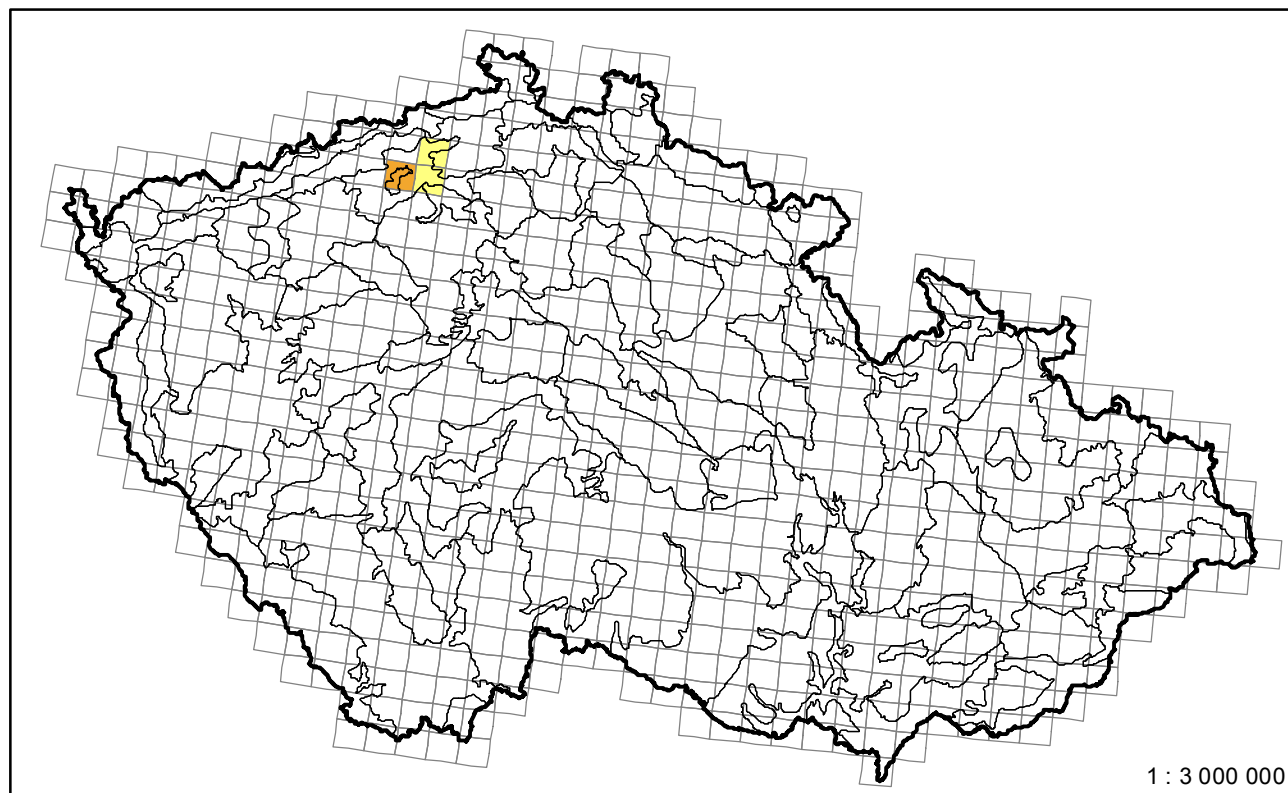

Výskyt do roku 2000

počet lokalit 1 2 20

Výskyt po roce 2001

počet lokalit 1 24